

— Sus Tajassa, *taiassu*, porc necunoscut pela noi. — Symphitum officinale vel Consolida major, *iarba lui Taten*.

Tabanus, *streate*. — Taenia, *limbric*. — Talcum, *talc*. — Talpa, *sobol*. — Taxus, *tisă*. — Terra fulonum, *pământ de văpsit*. — Termes pulsatorium, *carriu*. — Testudo, *țestoasă*. — Tetraonum, *găină sălbatecă*. — Tetrax, *te-trice*. — Thymallus, *găleață*. — Tigris, *tigridă*. — Tinca, *tincă*. — Tofus, *tof* sau *puteolană împetrită*. — Tonsilla, *ghindurile grumazului*. — Tremella, *tremellă*, un feliu de plantă. — Tricha, *sardelle*. — Tringa, *tringă* sau *șnef de țermure*. — Tripa natans, *ciulină*. — Triticum, *grâu*. — Tr. repens, *pir*. — Tritta, *trută* sau *păstrav cu negru pătat*. — Tuber, *poame de pământ*. — Turdus, *merlă*. — Turtur, *turturea*. — Tussilago Farfara, *podbeal*.

Vaccinium Myrtilus, *afin*. — Valeriana, *odolan*. — Varasum Thapsus vel Verbascum, *coada vacii*. — Varatrum vel Heleborus albus, *strigoaie*. — Verbascum vide Varasum. — Verbena officinalis, *sporîș*. — Veronica, *vindrlică*. — Vespa, *veaspă*. — Viburnum, *drâmoz*. — Vicia faba, *bob*. — Vinca pervinca, *saștiu*. — Vincetoxicum vide Asclepias. — Viola, *vioară*. — Vipera, *viperă*. — Viscus, *văsc*. — Vismuthum, *vismut* etc. — Viverra, *veverită*.

Ungven. Ceti, *unsoare de peaste*. — Upupa epops, *pupăză*. — Urogallus, *urogall*. — Ursus, *urs*. — Urtica urens, *urzicută*. — Urus, *zimbbru*.

Vulpes, *vulpe*. — Vultur, *vultur*.

Zebra, *zebră*. — Zibellina, *zibellină*. — Zincum, *zinc*.

AL. BORZA (Cluj)

Un Rus despre literatura română în anul 1844

Intâmplarea mi-a adus în mână un volum din revista germană „Das Ausland“, (ed. Cotta, Stuttgart und Tübingen) din anul 1844. În numerele 344, 345 și 346 din 9, 10 și 11 Decembrie se publică, cu titlul „Über den ge-

genwärtigen Zustand der walachischen Litteratur“ în limba germană un articol apărut în revista rusească „Albina Nordului“ din același an, numerele 253, 254 și 256. Nu mi-a fost cu puțință să gădesc această revistă rusească și să descopăr numele autorului care a scris despre literatura română, un Rus de sigur, judecând după părerile sale despre apropierea limbii române cu limbile slave.

Dau în cele următoare, părțile cele mai interesante ale acestui studiu, după traducerea germană.

V. L. BOLOGA

Despre starea actuală a literaturii din Muntenia

Cântecelor și tradițiilor, care formează bogăția națională cea mai veche a tuturor literaturilor, încă nu li s'a dat, în țara aceasta, atențiunea cuvenită și încă n'au fost colectate. Am avut ocazia să vorbesc despre aceasta cu câțiva Români învățați, și aceștia se plângeau în totdeauna de lipsa de interes pentru astfel de lucrări, constatăta la compatrioții lor și mai ales la clasele mai înalte. Astfel, toate planurile frumoase ale învățaților au fost stânjenite îndată ce au început să le desfășoare. Muntenia („Walachei“) nu e săracă de cântece și de legende istorice; și astfel de cântece care poartă pecetea adevărului istoric se întâlnesc mereu. Muzicanții călători, Țigani, numiți aici „lăutari“, sânt mai ales autorii astor fel de cântece, cu excepția cântecelor haiducești, care, partea cea mai mare, sânt compuse de înșiși căpeteniile de haiduci. Doi hoți renumiți, Jianu și Tunsu, au lăsat multe cântece, mai ales cel dintâiu, care a hoinărit sub domnia gospodarului Caragea. Istoria lui nu e lipsită de interes. (Aici urmează, în rezumat, biografia lui Jianu, care se termină cu fraza următoare: trăește încă și astăzi pe moșia sa mică, în apropierea Dunării...)

E de remarcat că poeziile care au ca subiect hoțiile lui Jianu, ale lui Tunsu și ale cetelor lor, sânt răspândite mai ales în județele muntoase Mehedinți și Câmpulung, unde natura sălbatică se arată, la fel cu haiducii, în puterea tinereții. Populația Olteniei e cu mult mai războinică decât

cea din restul țării, și aceasta e ceva natural, căci toate-triburile de la munte se disting, mai mult sau mai puțin, prin curaj și prin vigoarea tinereții, de locuitorii de la șes.

Poetul cel mai distins al Românilor, (de notat că autorul nu scrie „Walachen“ ci „Rumunen“) logofătul lenăchiță Văcărescu, a lăsat multe cântece, care au pătruns în popor, mai ales cântece de dragoste. Lui i se atribuie un cântecel drăguț „Turturica“. (Urmează expunerea conținutului acestei poezii).

Înainte de a trece de la cântecele populare la literatura scrisă, țin că nu e de prisos să aruncăm o privire fugară asupra diferitelor păreri despre originea limbii românești. Reformatorii fanatici de astăzi și-au stricat întru atâta limba lor, prin forme cu totul streine de aceasta, și au introdus în ea, fără a avea nevoie, atâtea cuvinte streine, încât un Român adevărat nu înțelege scrisul compatrioților săi, și nici nu poate citi scrierile lor. În fruntea acestor moderni, stă, în Muntenia, D. Eliadi, un bărbat talentat, însă cu totul preocupat de ideea că Românii sânt urmași de ai vechilor Romani și, prin urmare, limba românească este fiica directă, dacă nu chiar cea dintâiu, a limbii latinești. Nu îndrăznesc să încere să dovedesc originea limbii românești și nici nu intru în subtilități filologice, ci mă mărginesc numai să relev unele momente din această ceartă a literaților români actuali.

(Autorul critică, riscând unele afirmațiuni greșite, teoriile lui Eliade și ale latiniștilor, și apoi continuă): Clasa înaltă înțelege poate și astăzi mai bine limba grecească decât cea românească, ... câtă vreme poporul și-a păstrat limba, despre care se poate zice că e tot atât de depărtată de limba latină ca de cea slavă.

D. Laurian dovedește în „Tentamen criticum in linguam romanicam“ că limba românească derivă din cea latinească. Cartea e scrisă cu conștientizitatea unui savant, care nu bate câmpii asupra unui subiect rău cercetat, ci cunoaște temeinic toate particularitățile și formele limbii... Slăbiciunea generală a operelor savante germane sau a u-

nor opere care sânt scrise sub influența germană, este mulțimea de citate, retrimiterile adesea inutile la cărți care în lumea savantă nu merită nici cea mai mică atențiune. Și D. Laurian suferă de această boală și citează ce i-a venit sub ochi, fără o selecțiune critică, și pe lângă această îl mai abate, câte odată, de la calea cea adevărată, și etimologia. Cu toate acestea, cartea sa e foarte prețioasă, și, deși nu admit principiul derivării indiscutabile a limbii române din cea latină, totuși aprob întru toate explicația unor forme gramaticale. Deosebit de remarcabile sânt comparațiile care le face între dialectele ieșite din rădăcina latinească...

Se știe din istorie că Dacia era țara de exil pentru Romani, și că, succesiv, familii întregi romane s'au stabilit în această țară.

Fără îndoială, influința Romanilor stăpânitori asupra Dacilor subjugăți s'a manifestat, înainte de toate, în limbă, în care, în adevăr, la prima privire, se pare că elementul latin este elementul fundamental. Examinând însă, mai de aproape, formele limbii și jocul literilor, ne convingem că elementul slav e în preponderanță...

Urmează câteva aprecieri ale autorului rus asupra inoportunității reîntroducerii alfabetului latin, pe care îl pretind latiniștii și care nu e în stare să redea exact sunetele românești; într'o notă, traducătorul german observă însă că odinioară de bună seamă se scria românește cu litere latine, care azi sânt din nou întrebuințate de Românii din Ungaria. „In discuția aceasta se pare că hotărâtoare pentru menținerea vechiului sau introducerea noului alfabet e simpatia sau antipatia față de Rusia. Prin scrierea latinească, Românii ar vrea să se apropie de Occident, pe când Rușii doresc să-i rețină în orbita literaturii și scri-sului „est-european“).

Cam acestea sânt părerile despre originea limbii românești: eu însă nu îndrăznesc să susțin că una din cele două păreri ar fi cea corectă, și, continuând, mă voiu ține de aceea ce este, iar nu de aceea ce a fost și cum a fost. De asemenea, mă mărginesc, mai ales, la critica literaturii

muntenești, fără a face amintire despre literații mai noi ardeleni și moldoveni, care nu luptă cu tot atâta entuziasm pentru gloria limbii românești. (? !)

Model de regularitate, limpezime și armonie în limba românească este, fără îndoială, sfânta scriptură și operele unor scriitori bisericești, dar acum, în fierberea aceasta a spiritelor, de fapt, nu se poate spune cine scrie românește mai bine și mai corect. Simion Marcovici, care a tradus cugătarile nocturne ale lui Young și pe Belizar al lui Marmontel (1843), nefiind încătușat de spiritul reformator, scrie o limbă curată și corectă ; mai ales, traducerea cea dintâiu e un model de armonie curgătoare. După el urmează imediat savantul profesor Aron, care predă istoria la Academia națională de la Sf. Sava și a publicat prima parte din *Istoria Țării Românești*, dar vai, nepăsarea Românilor față de istoria națională e atât de mare, că autorul a trebuit să înceteze cu publicarea operei sale într'adevăr indispensabilă și frumoasă, și, probabil, nici nu va termina această *Istorie*.

Românii până acuma nu au aproape de loc cărți asupra chestiunilor științifice. Retorica lui Marcovici, Introducerea în *Istoria Țării Românești* de Aron, traducerea Geometriei lui Legendre de Poenaru, iată totul ce s'a făcut în direcția aceasta. De curând s'a tipărit o lucrare originală a doctorului Episcopescu cu titlul „Oglinda înțelepciunii“, dar în ea poți găsi orice, numai înțelepciune nu. Această „Oglindă“ e un conglomerat de lucruri stranii, incoerente, de antropologie, cronologie, anatomie etc., toate scrise cu mari pretenții științifice.¹

Literatura poetică e mai bogată în produse originale.

¹ Aprecierea autorului rus despre d-rul Ștefan Vasile Episcopescu (Piscopescu-Manega) e absolut greșită. „Oglinda înțelepciunii“ e, — în lumina zilelor de atunci, — o bună și utilă operă de popularizare. Rusul nu cunoaște lucrările de popularizare medicală ale lui Episcopescu, scrise de la 1329 încoace, f. bune și frumos redactate. *Episcopescu a fost cel dintâiu care a încercat formarea unei terminologii medicale românești.*

Locul de frunte i-l atribuim opusculului de curând ieșit de sub teasc „Ceasurile de mulțumire“. Are două părți : Cea dintâiu e traducerea lui „Manfred“ de Byron ; îndeosebi sfârșitul, unde Manfred vorbește cu abatele și cu duburile nevăzute, e excelent. Traducerea merită toată atențiunea pentru expresia și apropierea ei de original. Partea a doua cuprinde poeziile originale ale lui Rosetti ; între ele se distinge o romanță „A cui e vina ?“ Ea repede a trecut în gura poporului, — cea mai bună dovadă a valorii ei. Muzica și armonia versificații e plină de farmec. Rosetti, — o putem afirma, — e unul din cei mai buni poeți români. În poezioarele sale face dovadă de multă înțelepciune, sentiment și spirit, spre pildă în „Tribunalul iuririi“, în care ne dă o parodie a jurisprudenței muntene, mai ales a judecății. (Urmează conținutul amănunțit al poeziei cu aprecieri severe asupra justiției muntene).

În același timp cu Rosetti a publicat și Cesar Boliac un volum de poezii. Versurile sale nu sânt la înălțimea versurilor lui Rosetti, nici ca versificație nici în ce privește armonia. „Maria din Besdat“, una din baladele sale, e cântată și în popor ; e tot atât de bună ca și produsele mai ușoare ale lui Rosetti. Subiectul e simplu și de aceea bun. (Autorul dă în cele ce urmează un rezumat al poeziei).

Celelalte poezii ale lui Boliac sânt prea lungi. El vrea să impună cu prea mult savantlâc și exprimă prea multe idei filosofice. O haină prea pestriță nu-i bună în poezie și disertațiuni grandilovente în versuri sânt ridicole.

Aristia, traducătorul lui Alfieri și al Iliadei s'a lăsat atras spre un alt extrem, cu tot talentul său : formează cuvinte care fac să-ți fuie urechile. Ultimul său produs sânt stanțele epice „Prințul român“, scrise cu ocazia alegerii prințului actual. În afară de ușurinta versificării pe alocurea, n'au nimic poetic. Aristia a avut ideea stranie să prezinte în versuri toată ceremonia alegerii gospodarului ; unele momente au într'adevăr caracter solemn, ca de pildă plecarea Domnului Bibescu la biserică, unde avea să depună jurământul de-a domni în spiritul Statutului or-

ganic. Aci găsești poezie ; dară poetul și-ar putea desfășura talentul mai bine și mai strălucit într'o poezie lirică decât în stanțe epice lungi, mult prea lungi. Mai ales vorbirile domnitorului către armată și funcționărima, redate în versuri, sânt chiar prea epice. Când opera lui Aristia i-a fost prezentată prințului, acesta citind-o, a exclamat : *mon pauvre cheval !* Intr'adevăr, Aristia își descărcase întreaga fierbințeală poetică asupra calului lui Bibescu.

Aristia are talent, — fără îndoială. Fiind actor, a redat foarte bine din Alfieri unele scene, — dar chiar numai unele scene. Se povestește că în Atena, unde a jucat în teatru într'o tragedie clasică, într'atâta a speriat pe cucoanele Eladei renăscute cu realismul jocului său, încât unele au leșinat. El e Grec din naștere și cunoaște perfect limba grecească antică și modernă.

Trebuie să spun aci și câteva cuvinte despre teatrul național care a existat câtva timp în București. Mulți Români culti începură să se ocupe pe atuncea (după 1832) cu tot dinadinsul de această chestiune, punând la contribuție entuziasmul tinereții, care se simte atrasă de tot ce e nou. Unde priveai, vedeai apărând traducători, din Corneille, Voltaire, Racine, Molière, Schiller, Kotzebue ; era o adevărată inundație în dramaturgie. Acum s'au mai liniștit. Românii, după cât se pare, se simt mai atrași de motivele lui Bellini și Donizetti decât de versurile neînțelese, jumătate italienești ale lui Eliade, care a publicat câtva timp (1836) și o revistă teatrală. De curând a tradus, imitând pe Asachi, — un poet și învățat moldovean, — *Norma* ; dar a tradus-o astfel, încât nici un Român nu o înțelege.

Se spune că atuncea, când s'a reprezentat această traducere, principele Bibescu și-a exprimat recunoștința cu următoarele cuvinte : „Îți mulțumesc pentru *Norma* tradusă din italienește în italienește“ !

Scrierile periodice din Muntenia sânt reprezentate prin câteva gazete pe care nimenea nu le citește. Și în

principal sau redactorul tuturor ziarelor. „Buletinul“ e organul guvernului în care se găsește numai ordonanțe administrative și anunțuri judiciare. „Curierul“ e o gazetă politică și literară. În cursul anului se găsește în el și versuri bunicile de ale poezilor tineri români. „Curierul de ambe sexe“ nu se citește de nimenea, cu tot titlul său curios. Carcalechi, editor și redactor al „Vestitorului românesc“ joacă rolul unui bătrân peste măsură de naiv. În gazeta sa semioficială e și un foileton, cu retipăriri mai ales din foile moldovenești. Acest ziar cel puțin e fără pretenții. „Foaia săteanului“ e cea mai bună, cel puțin în ce privește scopul urmărit de redactori : de-a propaga civilizația printre țărani și de a ameliora starea lor morală. Dar ajunge ea oare între țărani ?

Cu ocazia publicațiilor periodice din Muntenia trebuie să amintesc o foaie care a fost pornită în anul acesta la Iași sub titlul de „Foaia științifică și literară“¹. Toți literații români au fost provocați să contribuie cu lucrări originale sau traduceri ; cele din urmă vor fi însă permise numai în cazul când se referă la Moldova sau Muntenia. Este un fenomen îmbucurător în literatura stearpă a Românilor. Partea poetică și literară e într'adevăr bogată. Povestirea lui Alecsandri „Paraua și galbenul“² e foarte interesantă. Donici, traducătorul fabulelor lui Kryloff și al „Țiganilor“ de Pușchin, traduce și satirele principelui Cantemir. Negruzzi dă o prelucrare a legendei lui Toderic (sic !), după cât se pare din limba franceză. Laurian se ocupă cu cercetări asupra limbei Românilor. Cu un cuvânt, e cea mai bună foaie.

Privind toate acestea, sântem convinși că pe lângă direcția actuală a spiritelor, Muntenia nu va avea încă mult timp o literatură proprie. Istoria și experiența arată că un popor care nu tinde să aibă o limbă de conversație națională, poate avea o literatură, dară nu o literatură

¹ E vorba de „Propășirea“ lui Kogălniceanu, al cărei titlu fusese oprit de cenzură. V. B.

² „Istoria unui galben“. V. B.

proprie. Priviți noua Eladă! Acolo se scrie și se tipăresc cărți, pe care două treimi din Greci nu le înțeleg. Scriitorii de acolo strică formele limbei moderne române cu cele antice eline, introduc cuvinte și frase care nu se potrivesc în limba poporului, în limba de toate zilele. Și pentru ce asta? Cred ei că pot reînvia civilizația și literatura strămoșilor? De unde? Asta-i curată babilonie! Cam același lucru se întâmplă și în Muntenia. Ascultați cum d-l Eliadi îndeamnă pe Români să-și amintească de strămoșii romani și să-și păstreze naționalitatea. Aceste apeluri bombastice n'au dus niciodată la vre-un rezultat și nici nu vor duce.

Intre Istoria Medicinii și Filologiei.

I.

Sinonimele „dacice“ ale plantelor descrise de Dioscoride pot servi la reconstituirea limbii dacice?

În literatura noastră s'a pus mai de curând din nou pe tapet chestiunea plantelor „dacice“ ale lui Dioscoride¹. Cred că ar fi de interes să se discute odată din punct de vedere al criticii textelor dacă e probabilă originea dacică a celor 62 sinonime „dacice“ din unele manuscrise atribuite în întregime sau parțial lui Dioscoride.

În unele manuscrise ale operii lui Dioscoride „*περὶ ἑλγῆς ἰατρικῆς*“ se dau sinonime ale numirilor de plante, și anume din limbile sau dialectele Egiptienilor, Africanilor, Armenilor, Barbarilor de la coastele Mării roșii. Bes-

¹ Cf. Lattyák Sándor, *Nehány Dioskorides-féle dáki növénynevről* în „Botanikai muzeumi füzetek“, Cluj, 1919, vol. III, fasc. 2 și recensia amănunțită făcută acestei lucrări de d-l prof. N. Drăganu în DR. II, p. 755—77. D-rul Iuliu Orient admite fără rezerve rezultatele destul de îndoielnice ale lui Lattyák în al său *Istoricul Farmaciei din Ardeal*, Cluj, Cartea Rom. 1927, (capitolul „Timpul Daciei romane“, p. 19—20), fără a ține seamă de observările d-lui prof. Drăganu, asupra cărora i se atrăsese atențiunea la timp. — Pârvan în „Getica“ amintește pe scurt sinonimele lui D. în două locuri, fără a le discuta.